

Освітня технологія „РОСТОК”

Учителю початкових класів

Герасимчук М.Е., Гітолендія О.І., Зізда О.В.

УРОКИ

З НАВКОЛИШНЬОГО СВІТУ

в 3 класі

Частина IV

Навчально-методичний посібник

Суми
ТОВ НВП „Росток А.В.Т.”
2020

Тема. Пробудження природи. Весна іде. Весняні зміни, які відбуваються в природі від одного весняного місяця до іншого

Мета: продовжувати ознайомлення учнів з весняними явищами, які відбуваються в природі; учити школярів спостерігати за ознаками неживої природи навесні й характеризувати їх; узагальнити елементарні уявлення про найхарактерніші ознаки весни у живій і неживій природі, які можна виявити в процесі спостережень; розвивати мислення, пам'ять, естетичне чуття, пізнавальну активність, творчі здібності; виховувати бажання любити й оберігати природу.

Тип уроку: урок загальнометодологічної спрямованості.

Обладнання: мультимедіа, відео, картки, роздавальний матеріал (папки із завданнями).

Хід уроку

I. Самовизначення до діяльності

– Сьогодні у нас цікавий урок:
В природу ми разом зробимо крок.
Із нею ми зустрічались не раз,
І знову вона завітала до нас!

Вправа «Очікування».

– Яким би ви хотіли бачити наш урок? *(Відповіді учнів.)*

II. Актуалізація знань і фіксація утруднення в діяльності

– Діти, відгадайте загадку:

У лісах струмки пустила,
Землю травами встелила.
Перші квіти принесла
Нам красунечка ... *(весна).*

– Після якої пори року до нас приходять весна?

– Так, після холодної зими з її морозами, завірюхами й ожеледицею нарешті настає чарівниця-весна.

– Яка погода спостерігалася за останні дні? Яким було небо? Яка температура повітря? Про що свідчать усі ці зміни? *(Ці зміни віщують настання іншої пори року – весни.)*

Інтерактивна вправа «Асоціативний куц».

– Які асоціації викликає у вас слово «весна»?

– Прочитайте назву теми уроку. Ой! Налетів вітерець і розсипав слова... Розставте слова так, щоб ви змогли прочитати тему сьогоднішнього уроку (*весна, пробудження, іде, природи*).

– А для чого нам потрібні знання про весняну природу? (*Відповіді учнів.*)

– Як змінюється погода навесні? Коли настає календарна весна?

– Уявіть собі, що календар зник. Невже весна не приїде чи ми не помітимо її настання? Спробуємо на уроці вирішити цю проблему. З'ясуймо також, які явища в природі вказують на прихід весни, якими є головні весняні ознаки.

III. Локалізація утруднення

Учитель пропонує дітям переглянути відео «Весна в природі».

Бесіда:

– З кожним весняним днем сонечко піднімається все вище, світить усе яскравіше, пригріває ще сильніше. Що починає відбуватись навколо?

IV. Побудова проєкту виходу з утруднення

1. «Незакінчений лист» (робота в групах).

Учитель пропонує учням доповнити текст словами на позначення ознак весни.

Весна в наш край приходить тихо й непомітно. Спочатку сонце _____ на небосхилі, а потім з кожним днем посилає все _____ тепла. Дні стають _____. Сонечко тихесенько, ніби матуся, пробуджує природу від зимового сну. Небо стає _____. По ньому пливуть _____ пухнасті хмарки. Іде перший весняний _____. Минає кілька днів, і весна стає гомінкою та сміливою. Починає танути _____, а під ним дзюрчить вода. На річці сердито тріщить _____. Кривини з гуркотом штовхають одна одну. На горбах з'являються перші _____.

Струмочки, проталини, перші _____, довгі дні – це і є прихід _____.

2. Читання тексту «ланцюжком».

– Скажіть, про зміни в якій природі – живій чи неживій – ідеться в тексті? (*Про зміни в неживій природі.*) А як зміни в неживій природі впливають на зміни у живій природі?

3. *Показ змін у неживій природі, які впливають на зміни у живій природі, за допомогою символічних зображень.*

Учитель пропонує учням показати ці зміни, не дивлячись у текст. Після цього представники груп прикріплюють до дошки символічні зображення та пояснюють їх.

Висновок: не обов'язково дивитися на календар, щоб дізнатися про прихід весни. Ознаки весни, котрі ми можемо спостерігати в природі, допоможуть нам зрозуміти, що вона прийшла.

4. Робота в підручнику.

Усе навколо радіє приходу весни. Адже весна – це ... (*педагог застосовує метод «Асоціативний куц»*). Потім учні розмірковують, як їхні предки зустрічали весну, після чого відбувається читання тексту в підручнику (с. 3).

– Чим зустрічали весну?

– Що оспівувалось у веснянках? Які почуття та побажання висловлювали люди?

Учні читають веснянки в групах, потім учитель пропонує дітям виразно прочитати ці народні твори, знайти та підкреслити зеленим олівцем слова на позначення ознак весняної природи, які оспівувались людьми.

– Після суворої зими з її морозами та віхолами до нас приходить юна весна. Однак приходить вона не сама, а зі своїми синами, весняними місяцями. Пригадайте їхні назви. (*Березень, квітень, травень.*) А чому вони мають такі назви? Чи зможете ви впізнати їх за описом?

Учитель викликає трьох помічників, котрі познайомлять учнів із кожним місяцем окремо. Після повідомлень помічники задають запитання, щоб перевірити знання школярів.

5. «Мозкова атака».

Учням потрібно встановити відповідність між назвою місяця та його описом. (*Групова робота з використанням карток.*)

V. Узагальнення утруднення у зовнішньому мовленні

1. Робота в підручнику.

Учитель пропонує учням прочитати вірш Т.Г. Шевченка «Встала весна», дати відповідь на запитання та доповнити фразу: «Хто зустрічає весну вранці?».

2. Вправа «Уяви, що ти ...».

Учні знаходять у конвертах завдання: «Уяви, що ти місяць (*березень, квітень, травень*). Розкажи про себе». Після цього дітям потрібно підписати назви, розфарбувати та прикрасити братів-місяців (підручник, с. 5).

– Ми знаємо, що календарна весна не завжди збігається з весною астрономічною. Але коли ми бачимо на календарі «1 березня», на душі стає по-справжньому ... (*школярі підказують слова, котрі описують їх настрої навесні*).

Фізкультхвилинка

VI. Самостійна робота з перевіркою в групі

Учитель пропонує учням прочитати вірш О. Олеся (с. 6).

Завдання: назвати по порядку прикмети весни, згадані в рядках вірша, дібрати до них відповідні позначки та пронумерувати їх; за допомогою решти позначок сформулювати й записати інші прикмети весни; намалювати власну позначку за однією з прикмет.

VII. Включення в систему знань і повторення

«Завдання по колу» (робота в групах).

Представники груп під час жеребкування отримують завдання. Їм потрібно прочитати одне прислів'я чи приказку, дібрати малюнок до кожного прислів'я, пояснити, чи правильно художник зрозумів прислів'я та приказки, а також обґрунтувати спільну думку команди.

VIII. Рефлексія діяльності

Вправа «Інтерв'ю».

- Що вам найбільше сподобалось на уроці?
- Що вас вразило?
- Які види робіт ви хотіли б повторити?
- Чи зберігся ваш гарний настрій?

IX. Домашнє завдання (на вибір)

- Вибрати одне прислів'я та спробувати скласти з ним

невелику казку або оповідання (підручник, с. 8).

– Прочитати «Веснянку» П. Грабовського. Виконати завдання в підручнику (с. 9).

Тема. Перший місяць весни – березень. Березень-зимоборець

Мета: продовжувати ознайомлення учнів з весняними явищами, які відбуваються в природі, зокрема з ознаками березня: таненням снігів, льодоходом, першими прогалинками; узагальнити народні прикмети березня; розвивати мислення, пам'ять, естетичне чуття, пізнавальну активність, творчі здібності; виховувати бажання любити й оберігати природу.

Тип уроку: урок загальнометодологічної спрямованості.

Обладнання: мультимедіа, відео, картки, роздавальний матеріал (папки із завданнями).

Хід уроку

I. Самовизначення до діяльності

– Починаймо наш урок. Сьогодні я сподіваюсь на вашу уважність, розум, організованість, кмітливість. Пригадаймо правила уроку:

Не просто слухати, а й чути,

Не просто споглядати – уважно спостерігати,

Запам'ятовувати і розповідати.

Не просто відповідати – міркувати,

Дружно й плідно працювати!

II. Актуалізація знань і фіксація утруднення в діяльності

1. *Хвилинка спостережень. Гра «Продовж речення» (робота в групах).*

Учитель пропонує учням доповнити речення на картках: «Піднялося вище... (*сонечко*). Почав танути... (*сніг*). На горбках з'явилися перші... (*проталини*). Весело задзвеніли... (*струмочки*). На лісових галявинах з'явилися перші... (*весняні квіти*). Прокидаються від зимового сну... (*комахи, їжаки, ведмеді*). Прилітають із теплих країв... (*птахи*). Яка чудова пора! Це прийшла... (*весна*)».

– Що ви можете сказати про сьогоднішній день: про стан неба, сонце, повітря, чи є опади?

2. *Взаємоперевірка домашнього завдання.*

3. *Прослуховування музичного твору П.І. Чайковського «Березень».*

Учитель пропонує учням згадати назву цієї музичної композиції.

– Які відчуття викликала у вас ця музика?

– Які «малюнки» ви подумки намалювали під час прослуховування?

– Про який весняний місяць ми говоритимемо сьогодні? (*Про березень.*) Березень – це місяць, коли...

– А чи знаєте ви, які інші назви має цей місяць? Чим він відрізняється від своїх братів-місяців?

Далі педагог пропонує дітям сформулювати запитання, на які вони хотіли б отримати відповідь. Учні працюють у групах. Представник кожної групи вивіщує на дошку запитання:

1) Які зміни в природі відбуваються в березні?

2) Які народні назви має цей місяць?

3) Які правила поведінки слід знати, щоб бути природі другом?

4) Чи потрібно звертати увагу на народні прикмети в березні?

III. Локалізація утруднення

Гра «Подивіться, запам'ятайте, висловіть думку».

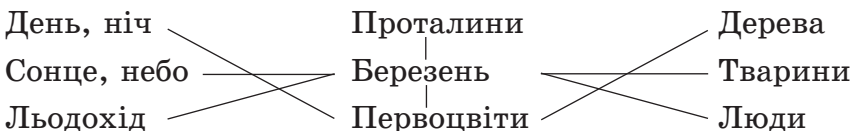
Учитель пропонує учням переглянути відеофрагмент «Уроки тітоньки Сови. Місяць березень».

– Про які березневі зміни в природі розповіла нам тітонька Сова? Як зміни в неживій природі вплинули на зміни у природі живій?

IV. Побудова проєкту виходу з утруднення

1. *«Асоціативний куц».*

– Які асоціації у вас виникають, коли ви чуєте слово «березень»?

2. Гра «Збери слова» (робота в групах).

Учитель пропонує розв'язати приклади, щоб отримати відповіді. Представники груп прикріплюють отримані результати на дошці, пояснюючи при цьому, як вони розуміють ці назви.

- 1) Зима – а + боротьба – о – тьба + ець = зимоборець.
- 2) Про + танути – ну – ти + ль + ник = протальник.
- 3) Підберезник – під – ник + оль = березоль.
- 4) Перестав літери: «х и с й у» = сухий.
- 5) Перестав склади: «норізгодпоник» = різнопогодник.
- 6) Веселий – елий + на, тласві = Весна світла.

V. Самостійна робота із самоперевіркою за еталоном

1. Робота в підручнику (с. 19).

– Прочитайте текст. Про які ознаки березня ви дізнались?

Потім учитель пропонує закрити підручник і роздає картки для роботи в парах. Учні заповнюють пропуски в картках. Після виконання завдання школярі за допомогою підручника здійснюють взаємоперевірку, ставлячи позначки «+» – правильно, «-» – неправильно.

2. Опрацювання вірша О. Ющенка «Березень, березень».

– Які зміни в природі спричинила весна? Випишіть весняні прикмети.

3. Практична робота.

– Скажіть, напишіть, намалюйте, які зимові явища ще збереглися у березні?

– Як ви гадаєте, чому навесні з'являються проталини? (Учні дописують речення, с. 21.)

– У березні річки та ставки звільняються від криги, починається льодохід, повінь. Уважно послухайте оповідання «Повінь» Ю. Старостенка і В. Чухліба. Дайте відповідь на запитання. (Тексти читають два учні.)

– Про яку ознаку березня розповідалось у цих оповіданнях? (У березні пробуджується ліс і починається рух соку. У цей час люди збирають березовий сік.)

– Яка назва першого місяця щойно отримала пояснення? Чи була ця інформація подібною до ваших пояснень?

– А чи знаєте ви, яку користь має березовий сік? Коли його можна збирати? Чи в усіх беріз його можна брати? Як потрібно поводити себе з берізками після збирання соку? Прочитайте і запам'ятайте пам'ятку на с. 21.

– Чому березень також називають «весною світла»? Порівняйте ваші припущення з інформацією, поданою в підручнику.

Фізкультхвилинка

VI. Включення в систему знань і повторення

1. «Побудова логічних схем» (групова робота).

Учитель пропонує кожній групі учнів придумати назву для березня та записати її (с. 22), пояснивши власний варіант. Можна запропонувати використовувати з цією метою народні прикмети, прислів'я, приказки тощо.

Після виконання завдання представники груп зачитують власні варіанти назв місяця з поясненнями до них.

2. Опрацювання народних прикмет (с. 22).

VII. Рефлексія діяльності

– Ось і підійшов до кінця наш урок. Який настрої був у вас протягом уроку? Гарний? Чому?

– Що нового ви дізнались?

– Які явища природи характерні для березня?

VIII. Домашнє завдання (на вибір)

1. Підготувати (скласти) загадку, прислів'я про березень.

2. Скласти народний календар цього місяця.

Тема. Весняні сторінки Червоної книги

Мета: подати учням відомості про рослини-першоцвіти, про Червону книгу України; розширювати знання школярів про рослинний світ; виховувати усвідомлене ставлення до природних багатств, розуміння необхідності їх збереження; виховувати любов, дбайливе ставлення до живої природи.

Обладнання: ілюстрації рослин-першоцвітів, картки із завданнями, Червона книга України, відео «Первоцвіти України».

Хід уроку

I. Самовизначення до діяльності

Добрий день тобі, небо блакитне!
Добрий день тобі, сонечко світле!
Добрий день вам, квіти тендітні!
Добрий день вам, учні привітні!
Вітаю Вас, діти, у нас на уроці,
Чекають на вас відкриття в кожному кроці!
Сьогодні ми знов до природи ідемо,
Цікаві знання ми для себе візьмемо!

II. Актуалізація знань і фіксація утруднення в діяльності

1. Інтерактивна вправа «Мікрофон».

- Закінчіть речення:
- Весна подобається мені, тому що ...
- Весна – чудова пора року, адже ...
- Я люблю весну-красну, бо ...
- Моя улюблена перша квітка – це ...
- Не слід рвати первоцвіти в лісах і луках, тому що ...

2. Гра «Римування».

- Спробуймо скласти вірш про весну. Ви повинні швидко дібрати риму до останнього слова рядка.

Весна величний гімн співає,
І перша квітка (*зацвітає*).
Зимовий сніг вона пробила –
Така тендітна, ніжна, (*біла*).
 Підсніжник – квітка невеличка,
 Та як побачить біле (*личко*) –
 Людина знову посміхнеться,
 Бо світ милішим їй (*здається*).

А ось і проліски розквітли,
Дарують нам небесне (*світло*).
Хоч говорить вони не вміють,
Та так чарівно скрізь (*синіють*).
 Їх на галявинах багато ...
 Весна іде – це справжнє (*свято*)!
 Вони, як неба синь, привітні:
 Веселі, ніжні та (*тендітні*).

- Про які квіти йдеться у вірші?

III. Виявлення причин утруднення і постановка мети діяльності

1. Хвилинка замилування.

Перегляд відео «Первоцвіти України».

2. Постановка проблемного запитання.

– Чи завжди люди добре ставляться до рослин?

3. Опрацювання підручника (с. 29).

Читання статті про Червону книгу.

4. Складання асоціативного куща.

Учні працюють у парах – розшифровують слова-відповіді з подальшою фіксацією результатів власної діяльності на дошці.

– Навіщо нам потрібна Червона книга?

Слова на дошці: інформує, закликає, запобігає, радить.

– Червона книга потрібна людям, тому що вона:

1) інформує, які види тварин і рослин знаходяться в небезпеці;

2) закликає звертати увагу на рідкісні й недостатньо вивчені види;

3) запобігає зникненню рідкісних видів рослин і тварин;

4) радить, як зберегти ці рідкісні та зникаючі види.

5. Оголошення теми й визначення мети уроку.

– Мабуть, ви вже здогадалися, що сьогодні ми перегорнемо весняні сторінки Червоної книги та з'ясуємо, які місця в природі обирають для себе першоцвіти та які весняні рослини занесено до Червоної книги.

– Яку мету поставимо перед собою сьогодні? (*Відповіді учнів.*)

IV. Побудова проєкту виходу з утруднення. Відкриття учнями нових знань

1. Відгадування загадок про первоцвіти (на дошці – ілюстрації квітів).

1) Він маленький і біленький,

Має ніженьку тоненьку.

Сповідчає рідний край:

Гей, весна прийшла, стрічай! (*Підсніжник.*)

2) Кольорові візерунки

На віночку у ... (*медунки.*)

3) Я найперший розквітаю

Синім цвітом серед гаю. (*Пролісок.*)

4) Аромат духмянний

Тішить ліс весняний. (*Конвалії.*)

5) Я схожа на дзвіночок,
Росту в бору сосновому
І знову в платті новому. (*Сон-трава.*)

6) Лікувальну силу маю,
Жовтим цвітом розцвітаю.
Називають „ключ весни”!
Як я звуся? Ти скажи! (*Первоцвіт.*)

7) Лист зелений і міцний,
Сніг для нього не страшний,
А коли весну стрічає,
Сині очі відкриває. (*Барвінок.*)

8) Фіолетові малята
Весну люблять зустрічати. (*Фіалки.*)

9) Я на інших геть не схожий,
Кучерявий та пригожий.
Постелю під голе віття
Фіолетове суцвіття. (*Ряст.*)

10) Ця квітка – сонечка портрет,
Але відома не квітками,
А дивовижними листками. (*Мати-й-мачуха.*)

2. Робота в підручнику (с. 30-31).

Учні ознайомлюються з новою інформацією, узгоджуючи статті з відповідними малюнками та розфарбовуючи їх. Школярі також підкреслюють характерні ознаки кожної рослини, які відрізняють її від інших.

V. Первинне закріплення у зовнішньому мовленні

Складання пам’ятки дбайливого ставлення до рослин, занесених до Червоної книги.

- Доповніть речення:
- Первоцвіти – неповторна краса нашої ... (*природи*).
- Не рвіть першоцвіти, а тільки ... (*милуйтеся*) ними!
- Майже всі види первоцвітів занесено до ... (*Червоної книги*).

- Їхня кількість у природі щороку ... (*зменшується*).
- Торгівлю першоцвітами ... (*заборонено*).
- Ставайте на захист ... (*первоцвітів*)!

VI. Самостійна робота із самоперевіркою за зразком

Учням потрібно вставити пропущені слова й прочитати

текст, а також вставити в слова пропущені букви на позначення голосних звуків, у результаті чого вони можуть дізнатися, які рослини занесено до Червоної книги та які знаходяться під охороною.

Зривання першоцвіту завдає не виправної (*шкоди*) природі, тому що рослини не встигають (*розмножуватися*), і їх із кожним роком стає все (*менше*)! Лише за кілька десятиліть наші улюблені (*первоцвіти*) можуть зникнути взагалі!

Більша частина (*первоцвітів*) належить до категорії (*рідкісних*) і зникаючих рослин, занесених до (*Червоної*) книги. Ці рослини не можна (*зривати*), (*викопувати*) чи використовувати їхні частини в будь-який інший спосіб.

П*дсн*жн*к (*підсніжник*).

С*н-тр*в* (*сон-трава*).

Пр*л*с*к (*пролісок*).

К*нв*лі* (*конвалія*).

Г*р*цв*т (*горицвіт*).

VII. Включення в систему знань і повторення

Дидактична гра «Відгадай квітку за кольором».

Учитель називає колір квітки, а учні згадують відповідні назви весняних квітів.

Білий колір – підсніжник, білоцвіт, конвалія, анемона, нарцис.

Жовтий колір – мати-й-мачуха, кульбаба, калюжниця, цибулька гусяча, горицвіт.

Синьо-блакитний колір – пролісок, барвінок, переліска, сон-трава та ін.

Фіолетово-рожевий колір – крокус, медунка, фіалка, ряст, бузок та ін.

VIII. Рефлексія діяльності

- Пригадайте, що таке Червона книга?
- З якою метою створено цю книгу?
- Які рослини заносять до Червоної книги?
- Чому певні види рослин занесено до Червоної книги України?
- Що сталося б, якби природу не охороняли?
- Чого нас навчив цей урок?

– Які знання, отримані на уроці, ми будемо застосовувати в повсякденному житті?

ІХ. Домашнє завдання

Намалювати знаки, які забороняють безжальне ставлення людей до природи (підручник, с. 29).

Тема. Рослини навесні

Мета: подати учням відомості про зміни, які стались у живій природі, зокрема в житті рослин; з'ясувати причини, що зумовлюють ці зміни; розвивати мислення, уміння спостерігати, порівнювати, робити висновки; виховувати зацікавлення взаємозв'язками в природі, естетичне чуття, дбайливе ставлення до природи.

Тип уроку: урок відкриття нових знань.

Обладнання: предметні малюнки, таблиця, малюнок весни, відео «Пробудження весни», презентація «Рослини навесні».

Хід уроку

I. Самовизначення до діяльності

Живої природи світ таємничий
Ми на уроці сьогодні відкриєм,
Навчимося його красу не руйнувати,
А примножувати, любити й оберігати.

Учитель:

– Вітаю вас, діти, незважаючи на мороз за вікном, у нашому класі настала весна! Підніміть руки вгору, підставте долоньки уявному сонцю, відчуйте поколювання в пальчиках: це добре сонечко дарує нам свою радість, наповнюючи нас теплом.

II. Актуалізація знань і фіксація утруднення в діяльності

Учитель:

– Ви прокидаєтесь уранці й починаєте новий день. Чи відомо вам, коли природа прокидається від сну і як починається її новий день? Помандруймо у світ весни та з'ясуймо, що відбувається в живій і неживій природі з настанням цієї красуні-чарівниці (*перегляд відео*).

Складання схеми за малюнками «Зміни в природі навесні».

Учитель:

– Які зміни відбуваються в неживій природі? (*Сонце все вище піднімається над землею, температура повітря підвищується й сніг починає танути, небо стає блакитним, опади змінюються зі снігу на дощ*).

– А які зміни відбулись у живій природі?

III. Виявлення причин утруднення, постановка мети діяльності

Учитель:

– Послухайте вірш, який допоможе вам відповісти на запитання.

Весела, гарна й кучерява
Маленька дівчинка Весна
Біжить, сміється, сіє трави,
І пісня ллється голосна.
По всіх усюдах пісня лине,
Усе пробуджує від сну,
І всі комашки, всі рослини
Вітають дівчинку Весну.

Наталя Забіла

– Який настрій викликав у вас цей вірш? Чому ви радієте?

– Які зміни відбуваються в природі з приходом весни?

– Чи однаково сонце гріє землю в усі весняні місяці? (*Ні.*)

– Який весняний місяць найхолодніший? (*Березень.*)
Найтепліший? (*Травень.*) Чому? (*У травні сонце знаходиться вище над горизонтом, ніж у березні, тому в травні тепліше.*)

Учитель:

– Температура визначає багато природних явищ, особливо у світі рослин. Отже, настав час поговорити про те, які зміни відбуваються в житті рослин з приходом весни. Сьогодні ми розглянемо, як пробуджуються від зимового сну рослини. Дізнаємось, які рослини першими зустрічають весну, коли зацвітають плодові дерева та чи є рослини, котрі цвітуть, коли листочки ще не розпустилися.

Гра «Мікрофон».

Учитель:

– Пограємо у вже знайому вам гру «Мікрофон».

– Що ви хотіли б довідатись про рослини? Свої відповіді починайте словами «Я хочу знати ...» (які існують рослини, чому вони належать до живої природи, чому їх так багато, чим рослини відрізняються одна від іншої, що відбувається з рослинами з настанням весни, чи можуть рослини зникнути).

– Бачу, у вас виникло багато запитань. Якщо ви будете уважними, кмітливими, активними та старанними, то знайдете на них відповіді.

IV. Побудова проєкту виходу з утруднення. Відкриття учнями нових знань

Учитель:

– Зі змінами в неживій природі відбуваються зміни в житті рослин. Весні радіє все живе на землі. Усе пробуджується, сповнюється рухів, звуків. На північних схилах ще лежать замети мокрого снігу, а південні вже випаровуються, підсихають. Рослини тягнуться вгору, намагаючись одержати якнайбільше сонячного світла.

– У березні, за температури вище +5 градусів, коріння дерев починає всмоктувати воду з ґрунту, котра розчиняє запаси речовин, і цей сік рухається вгору – починається сокорух у дерев і кущів. Поживні речовини з ґрунту піднімаються від коренів до бруньок, які швидко наливаються й ростуть.

– Найпростіше виявити рух соків у берези та клена. Багато хто навесні збирає сік берези. Він смачний і корисний, містить багато вітаміну С, однак і шкоди може завдати. Слід пам'ятати: збираючи сік, можна завдати дереву непоправної шкоди! Іноді для того, щоб зібрати сік, берези невміло підрубують, сік витікає на землю, і дерево гине. Одна знищена сокирою береза може втратити понад 200 л соку. *Запам'ятайте:* не можна збирати сік із молодих дерев; надрізи шкідливі для дерев, тому пошкоджене місце слід замазати глиною, парафіном або звичайним пластиліном.

– Багато дерев зацвітають до розпускання листя. Першою зацвітає вільха. Варто лише доторкнутись до гілки із

сережками, як вітер підхопить цілу хмарку жовтого пилу. Майже одночасно з вільхою починає цвісти й ліщина. На вербі розцвітають пухнасті квітки, або «котики». На деревах і кущах розпускаються бруньки і з'являються зелені листочки. Спочатку розпускаються ледь помітні липкі та духмяні листки берези. За березою поспішає розпускатись листя липи, вільхи, дуба. Потім починають зеленіти акації, яблуні, груші. Хвойні дерева цвітуть пізньої весни, доказом цього є жовтий пилок на деревах. Цікаво, що ялина цвіте одночасно з черемхою, а сосна – з горобиною. Проте листя й трава швидко ростуть, і вже до травня все довкола вкривається яскравою зеленню.

V. Первинне закріплення у зовнішньому мовленні

Учитель:

– Отже, які явища в житті рослин відбуваються навесні?
Запам'ятайте! Соко рух, розвиток бруньок, розпускання листків, цвітіння – це весняні явища в житті рослин.

Фізкультхвилинка

Хто там, хто там вже стомився
І на парту похилився?
Треба дружно всім нам встати,
Весну красну зустрічати!
Топчем, топчем ряст, ряст,
Бог здоров'я дасть, дасть,
Ще будемо присідати,
Весну красну зустрічати!

VI. Узагальнення та систематизація знань

Учитель:

– Щоб закріпити наші знання, попрацюємо в підручнику. Опрацюємо текст на сторінці 63. Прочитавши статтю, дайте відповідь:

- Коли розпочинається весняний рух соків у рослин?
- Які дерева зацвітають першими?

1. Робота на картках.

Учитель:

– Виберіть і підкресліть явища, характерні для рослин навесні. Поясніть їх.

На деревах немає листя. Розпустилися бруньки. Льодохід. Цвітуть квіти. Обпадає листя. Яскравіше світить

сонце. З'явилися комахи. Листопад. Тане сніг. З'явилися бруньки на деревах.

2. Телеграма з лісу.

Учитель:

– Сьогодні вранці в поштовому ящику я знайшов дивний конверт, а в ньому лист: «Ми – перша зелень, і за це нас усі ламають. Ми навіть боїмося розпускатись першими в лісі. А навіщо? Все одно зламають. Допоможіть нам!». Ваші вірні друзі: Верба, Черемха, Лісовий бузок» (за В. Біанкі).

– Яку відповідь на цю телеграму ви надішлете?

– А може, допоможете деревам? Як саме?

3. Гра «Знайди помилку».

1) Навесні дні стають коротшими, а ночі – довгими.

2) Сніги розпускаються.

3) Сонечко тане.

4) З'являються перші весняні бурульки.

5) На деревах бубнявляють квіти.

6) Птахи прокидаються від зимового сну.

7) Звірі повертаються з теплих країв.

8) Найпростіше виявити рух соків у сосни.

9) На вербі з'являються пухнасті вишеньки.

10) Пошкоджене місце на березі слід замазати піском.

VII. Закріплення вивченого (творча робота в групі)

Учитель:

– Дівчинка-весна підготувала для вас завдання: скласти з розсипаних слів прислів'я та пояснити його значення.

– Лютий багатий снігом, а квітень – водою.

– Весна ледачого не любить.

– Сій вчасно – вродить рясно.

– Коли квітень з водою, тоді травень з травою.

– Травневий дощ все одно, що з грибами борщ.

– У весняну погоду і смутний веселим буває.

– У поле вирушай, козаче, вже весна соком плаче.

– Зійшов у березні сніжок – берися за плужок.

VIII. Рефлексія

Учитель:

– Наш урок майже закінчено. Чи отримали ви відповіді на ваші запитання?

- Які зміни відбуваються в житті рослин навесні?
- У яких дерев найпростіше виявити рух соків?
- Які прислів'я ви запам'ятали?
- Які дерева зацвітають найпершими?
- Сьогодні ви дуже добре попрацювали на уроці, ніхто на залишився байдужим до завдань. І найкращим результатом вашої праці будуть знання, які ви зможете використати у своєму житті.

Лабораторна робота №№ 1, 2

Тема. Будова гілки та рух води по деревині

Мета: розглянути зовнішню і внутрішню будову гілки дерева, сформувати уявлення про гілку як важливий орган дерева, про її розвиток та особливості будови, ознайомити зі складовими частинами пагону; спостерігати процес пересування води та розчинених у ній речовин по органах дерева; розвивати вміння досліджувати, спостерігати, порівнювати, робити висновки, удосконалювати навички роботи з підручником, об'єктами природи, розвивати спостережливість, виховувати дбайливе ставлення до природи.

Обладнання: схеми, малюнки, таблиця, лупа, голка, ножичок, гілочки дерева.

Підготовка до роботи: за 2-4 доби до проведення роботи поставити гілочки дерева у підфарбовану воду.

Хід роботи

I. Самовизначення до діяльності

Дидактична вправа «Дерево очікувань».

II. Фіксація утруднення

Учитель:

– Сьогодні на уроці ми будемо дослідниками, розглянемо зовнішню та внутрішню будову гілки. Дізнаємося, що гілка – це важливий для дерева орган, спостерігатимемо за рухом води і розчинених у ній речовин по органах дерева. А щоб робота проходила ефективніше, ми працюватимемо в парах.

III. Перевірка обладнання, матеріалу для досліджень, повторення правил техніки безпеки роботи з голкою і ножичком

IV. Побудова проєкту виходу з утруднення

Завдання 1. У вас на парті гілочка дерева. Розгляньте її. Що ви на ній помітили? Підрахуйте кількість бруньок на гілочках різних дерев довжиною 20 см. Упорядкуйте відомості в таблицю на с. 64. Визначте, які дерева мають більшу кількість бруньок.

Завдання 2. Зробіть поздовжній і поперечний зріз гілки. За допомогою лупи та малюнка з'ясуйте, які шари є в пагоні. Знайдіть кожен шар на малюнку, прочитайте його назву та пронумеруйте. Здогадайтесь, про який шар іде мова, і запишіть його назву (с. 65).

Завдання 3. Голкою відокремте кору. Спробуйте її зламати, розтягнути, зігнути, розірвати. Які властивості кори при цьому вдалося з'ясувати? Навіщо вони дереву? Свої висновки запишіть на с. 66.

Завдання 4. Зробіть поперечний зріз гілки, котра 2-4 доби простояла в підфарбованій воді. Подивіться, чи пофарбувався пагін усередині. Чому? Зроблені висновки запишіть на с. 66.

Завдання 5. Зробіть поздовжній зріз гілки. Чи пофарбувався пагін усередині? По всій довжині чи ні? Чому? Зробіть висновок і запишіть, чи рухається вода з розчиненими в ній речовинами по стеблу? Чи потрібно це рослинам?

V. Самостійна робота із самоперевіркою за еталоном

На цьому етапі учні роблять замальовки, записують відомості до таблиці й роблять висновки.

VI. Рефлексія

Тема. Життєвий цикл дерева.

Практична робота «Розпізнавання дерев»

Мета: сформувати уявлення учнів про життєвий цикл дерева, розширити уявлення про різноманітність дерев; розвивати вміння простежувати циклічність і послідовність подій, узагальнювати, робити висновки; розвивати навички класифікації, уміння користуватись умовними позначками, мислення, мовлення, дрібну моторику, пам'ять, емоційне і естетичне сприйняття природи; виховувати естетичне чуття, дбайливе ставлення до рослин, зокрема до дерев на вулиці та пришкольній ділянці; виховувати спостережливість, допитливість, уважне ставлення та любов до природи.

Обладнання: презентація, динамічна модель «Життєвий цикл дерева», підручник, кольорові олівці, таблиці із зображенням хвойних і листяних дерев, кольоровий папір, ножиці, клей.

Хід уроку

I. Самовизначення до діяльності

– Уявіть собі, наш клас вирушив у навколосвітню подорож. Сталась аварія. Кожен з вас потрапив на безлюдний острів. Випадково у вас у кишені опинилися зерна пшениці, смажене насіння, картоплини, насіння маку, морквина (будь-які назви, 5-6 варіантів). Подумайте, що ви зможете з'їсти, а що виростити на острові і яку частину рослини будете споживати після вирощування.

II. Актуалізація знань і фіксація утруднення в діяльності

Учитель читає загадки:

Що повітря очищає,
вдень від спеки захищає
ще й від вітру в час негоди,
є частинкою природи? (*Дерево.*)

Дерево росте крислате,
листям різьбленим багате.
Примостились під листочки
в тюбетечках синочки. (*Дуб.*)

В неї гарні, пишні віти,
І колючок не злічити ...

Не байдужа до прикрас,
На свята спішить до нас. *(Ялинка.)*

На дошці з'являються слова «дерева», «дуб», «ялина».

– Як пов'язані ці слова між собою?

– А хто з вас знає, що таке дерево? *(Відповіді дітей.)*

III. Виявлення причин утруднення. Постановка мети діяльності

Учитель:

– Звернімось до словника: «Дерево – це багаторічна рослина з твердим стовбуром і гіллям, що утворює крону».

– Де ростуть дерева? *(Відповіді учнів.)*

Висновок: дерева ростуть у лісі, у садку, на вулицях і т. д.

– Чим дерева розрізняються між собою? *(Відповіді школярів.)*

Висновок: вони відрізняються розміром стовбурів, формою та забарвленням листя, кольором і товщиною кори, а також плодами.

– Для чого саджають дерева? *(Відповіді учнів.)*

Учитель:

– Отже, темою нашого уроку є «Життєвий цикл дерева». Сьогодні ми з вами поговоримо про життєвий цикл дерев, про їхню різноманітність і значення в природі. Працюймо дружно, допомагаймо один одному, активно відповідаймо!

IV. Побудова проєкту виходу з утруднення. Відкриття учнями нових знань

Використання динамічної моделі «Будова рослини».

– Для чого рослині потрібне стебло? *(Тримає листя і квітку.)*

– Для чого потрібне листя? *(Ловить сонячні промінчики, листям рослина дихає.)*

– Для чого потрібна квітка? *(У ній утворюються насіння та плоди.)*

– Як ви думаєте, чи зможе рослина жити без будь-якої частини?

Висновок: усі частини рослини важливі. Рослина – це єдиний організм.

– Чому ми почали й закінчуємо вивчення розвитку

рослини з насіння? (Так починається і закінчується життєвий цикл будь-якої квіткової рослини, а значить, і дерева – «від насіння до насіння».)

Презентація динамічної моделі «Життєвий цикл дерева». Розповідь учнів про стадії розвитку дерева.

1. Розвиток різних частин рослини: кореня, стовбура, гілок, листя.

2. Поява квіток.

3. Перетворення на плоди з насінням.

4. Зміни, які відбуваються з насінням, що впало в землю.

– Чи будуть рослини з нового насіння такими самими?

– Чим вони можуть відрізнятися? Чому? (Це залежить від тепла, світла, вологості, запилення та ін.)

– Що обов'язково повториться? (Послідовність розвитку частин дерева.)

V. Первинне закріплення у зовнішньому мовленні

Робота за змістом підручника (с. 70).

– А що буде потім, коли дерева відцвітуть? Після цвітіння у дерев починають дозрівати плоди й насіння. Назвіть і запишіть, як називаються плоди дерев і як називається їхнє насіння.

Фізкультхвилинка

Сильний вітер до землі

Гне дерева молоді

(учні присідають),

А вони ростуть, міцніють

(учні підводяться),

Вгору тягнуться, радіють

(стають навшпиньки, тягнучи руки догори).

У садку зеленому

Яблук ми нарвемо.

В кошики великі

Всі їх покладемо.

Ручки хай працюють –

Не відпочиваймо!

Вправними, бадьорими,

Дружними зростаймо!

VI. Самостійна робота

Перед початком роботи необхідно переглянути гербарій з листям та квітами дерев.

Учитель:

– Зараз ви спробуєте сполучити листок, квітку й назву дерева на сторінці підручника (с. 68-69).

– Спочатку повторимо правила роботи з ножицями та клеєм.

VII. Включення в систему знань

Тест.

1. Що потрібно дереву для росту й розвитку?
2. Яке значення шкірка має для насіння?
3. Що розвивається з корінця зародка?
4. Де знаходиться запас поживних речовин для пророслої рослини?
5. Проставити числа на схемі в порядку розвитку рослини з насіння.

VIII. Рефлексія

- Що запам'яталось, що сподобалось?
- Що вас особливо зацікавило?
- Про що ви хотіли б дізнатись докладніше?

IX. Домашнє завдання

Скласти інформативну картку про дерево за планом:

- назва;
- де росте;
- коли і як цвіте;
- як розмножується;
- ким запилюється;
- яке утворює насіння;
- де використовується людиною.

Тема. Значення дерев для життя людей

Мета: продовжити ознайомлення учнів з різноманітністю порід дерев, їхніми властивостями та ознаками; показати важливість і цінність дерева у житті людини, підходи до використання деревини людиною; розвивати пізнавальні вміння, зокрема вміння спостерігати, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, синтезувати і класифікувати; розвивати психічні процеси дитини: пам'ять, мислення, увагу, уяву; виховувати акуратність, почуття взаємодопомоги та підтримки, повагу до національних традицій.

Обладнання: ілюстрації дерев, ілюстрації із зображенням предметів побуту, виготовлених із деревини, аудіо-записи українських пісень.

Тип уроку: урок відкриття нових знань.

Хід уроку

I. Самовизначення до діяльності

Релаксаційна гра «Дерево».

Мета: гра використовується для зняття хвилювання, напруження, додає відчуття впевненості в собі і власних силах.

Технологія проведення.

Учитель дає дітям інструкцію:

– Встаньте, ноги на ширині плечей, руки вільно опустіть уздовж тіла, очі заплющте. Уявіть, що ви дерево. Уявіть себе могутнім дубом, стрункою берізкою або розкішною вербою, що граційно схилилась над річкою. Ноги-коріння чіпкі та стійкі, вони міцно тримаються в землі, і ви відчуваєте себе впевнено і спокійно. Стовбур – ваше тіло – рівний і гнучкий, він злегка погойдується, але не ламається. Гілки-руки вільно колихаються уздовж стовбура, листки-пальці легко шелестять, злегка зачіпаючи один одного. Крона-голова – чиста і свіжа. Ви прекрасне могутнє дерево, ви впевнені в собі та спокійні. Ви добрі, усміхнені й успішні. У вас усе буде добре!

II. Актуалізація знань і фіксація утруднення в діяльності

Учитель загадує дітям загадку: «Чим більше кілець, тим старіше мешканець».

– Про кого або про що ця загадка?

Учні:

– Це дерево.

Учитель:

– Доведіть.

Учні:

– Зазвичай щороку дерево дає одне кільце приросту.

Учитель:

– А чи знаєте ви, що річні кільця дерев-довгожителів допомагають не тільки зрозуміти вік дерева, а й прочитати «книгу погоди», довідатись про знаменні події минулого. Наприклад, за річними кільцями багаторічного японського кедря люди дізналися, що середньорічна температура повітря на японських островах за час життя кедря знизилась приблизно на півтора градуси. Дослідження річних кілець американської секвої допомогло науковцям встановити, коли були виверження знаменитих вулканів (*після сильного виверження хмари попелу закривають Сонце, світла стає недостатньо для зростання і кільце приросту цього року дуже вузьке*).

– А чи знаєте ви все про дерева? Перед вами «чарівні лінійочки». Позначте на них, будь ласка, де ви перебуваєте зараз:

Початок уроку

!

! – Знаю все!

!

! – Знаю, але не все.

!

!

!

! – Не знаю.

Кінець уроку

!

! – Знаю все!

!

! – Знань про дерева стало більше.

!

! – Знаю, але не все.

!

! – Не знаю.

III. Виявлення причин утруднення. Постановка мети діяльності

Учитель:

– Про що ми говоритимемо сьогодні на уроці?

Учні:

– Ми продовжимо вивчати дерева, знайомитись із різноманітністю порід дерев, з їхніми властивостями та

характеристики ознаками. Спробуємо дослідити важливість дерев у житті людини.

Учитель:

– А почнемо ми роботу з перевірки домашнього завдання, яке ви виконували в підгрупах.

IV. Побудова проєкту виходу з утруднення. Відкриття учнями нових знань

Перша група. Дуб.

В Україні не існує дерева, яке переважало б дуб за довговічністю і стійкістю проти різних негод.

Ліси, де панують дуби, називають дібровами. Розносять жолуді (насіння дуба) сойки і ховають їх під лісовою підстилкою. З давніх часів дуб використовували для будівництва житла і кораблів, оборонних споруд, залізничних вагонів, виготовлення різних знарядь і хатнього вжитку, деревного вугілля й палива.

У давнину слов'яни, греки, римляни, германці та інші народи вважали дуб священним деревом.

Дуб живе до 500 років, а окремі дерева – і до 2000 років. У висоту він росте до 120 – 200 років, а в товщину – усе життя.

Чи чули ви про дуби-довгожителі? Серед багатовікових дубів найбільшою популярністю в Україні користується запорізький 800-річний дуб біля селища Верхня Хортиця. Його висота 36 м, в обхваті 6,5 м, діаметр крони становить 45 м. Легенда свідчить, що в затінку крони цього дуба запорожці писали листа турецькому султану.

За твердістю, пружністю, щільністю й міцністю деревини дуб і справді богатир. Дубова деревина не жолобиться, легко колеться, стійка проти загнивання й домового грибка. Особливо цінується дубовий паркет і винна клепка, токарні та різьбярські вироби, фанера, обід, санні полозки. Найцінніша деревина мореного дуба. З нього виготовляють цінні меблі, шкатулки й сувеніри.

Використовують дуб у підводному, підземному й наземному будівництвах, суднобудуванні та промисловості. З дуба виготовляють дубильні матеріали, лікарські препарати, парфуми, а також використовують у хімічній промисловості. Дуб приносить людям велику користь, тому його потрібно насаджувати й берегти.

Друга група. Сосна.

Вічнозелена красуня – сосна звичайна. Невибагливість сосни до умов життя зумовлена будовою крони, хвої та кореневої системи. Сосна може досягати висоти до 40 м, а в діаметрі 1-1,5 м. Більшість хвойних порід, зокрема сосна, бояться задимленості й загазованості повітря, забруднення його промисловими відходами. Сосна звичайна – порода довговічна, живе до 300, а інколи й до 400-500 років.

Деревину сосни використовують у сільськогосподарському машинобудуванні, з неї будують мости, виготовляють різні столярні вироби. Важко переоцінити екологічне та економічне значення сосни як деревної породи.

Сосна використовується в хімічній промисловості. З неї одержують скипидар, смолу, дьоготь, оцет, деревне вугілля. Відходи переробки соснової деревини перетворюють у картон, ДВП, ДСП. Деревина сосни м'яка, легка й міцна, добре обробляється і колеться. Сосна – унікальне дерево-аптека. Смола сосни з часом кам'яніє, перетворюючись у бурштин (янтар), котрий має лікувальні властивості. Цьому диво-каменю присвячено багато міфів і легенд.

Нашу перлину лісів – сосну – називають звичайною, проте ця дивна порода дерева має незвичайні властивості. Безкорисливо служить вона людям, і ми повинні берегти її, відновлювати на вирубках, саджати на пустирях і пісках, захищати від пожеж, шкідників і хвороб.

Третя група. Тополя.

В Україні росте тополя чорна і біла. Більшість представників цього роду недовговічні, живуть до 100-150 років. Усі види тополі відіграють важливу екологічну роль. Вони не бояться диму, вихлопних газів, хімічних сполук, які потрапляють у повітря. За здатністю очищати повітря від хвороботворних бактерій та інших мікроорганізмів тополя посідає одне з перших місць серед деревних порід нашої країни.

Деревина тополі пружна, легка, добре обробляється і в сухому місці може служити сотні років. Її використовують у будівництві, також із неї виготовляють картон, папір, пластмаси, різноманітну тару, клепки, штахети, ДВП,

ДСП, меблі, вулики, дранку, сірники, спирт і багато інших виробів побутового та промислового призначення. Тополя також має лікувальні властивості. Її деревина використовується у шкіряній та взуттєвій промисловості, а листя – для годівлі домашніх тварин.

Українці охоче саджали тополю на садибах, довкола ставків, по берегах річок й уздовж доріг. Її оспівували в піснях, думах, складали про неї вірші:

По діброві вітер віє,
Гуляє по полю,
Край дороги гне тополю
До самого долу.

Т.Г. Шевченко

Тополя в Україні – символ жіночої долі, незрадливого та, на жаль, нещасливого дівочого кохання.

Четверта група. Ясен.

Ясен звичайний живе 200-250, зрідка до 350 років. Це дерево з високо піднятою кроною і струнким стовбуром. Деревина ясена – одна з найцінніших деревних порід України – за основними якісними показниками переважає дубову, має гарну текстуру, надзвичайно міцна, гнучка, тверда, в'язка, еластична та пружна, мало жолобиться й розтріскується, добре полірується.

З давніх часів із ясена виготовляли весла, бойові палиці, луки і древка стріл, посуд, колісні ободи та спиці. У 1703 році згідно з указом царя Петра I цю породу було взято під охорону, її дозволяли рубати лише для потреб кораблебудування.

Тепер із ясеня роблять паркет, гарні меблі, фанеру, музичні інструменти, різні сувеніри та художні вироби. Використовується деревина ясена в токарній та столярній справі, машино-, літако-, суднобудуванні та інших галузях народного господарства.

Новинкою останніх років є знамениті ясеново-пластикові лижі, на котрих встановлено світові та олімпійські рекорди. Меблі, виготовлені з іншої деревини, оздоблюють ясеновим шпоном. З листя й кори ясена одержують фарбу. Молоді пагони поїдає худоба, а плоди й насіння – птахи, дикі та домашні тварини. Листя і кору ясена також використовують у народній медицині.

П'ята група. Липа.

Липа належить до легких порід, найбільш придатних у віці 40-80 років (загалом липа росте до 400 років). Її деревина добре обробляється в усіх напрямках, майже не жолобиться і не розтріскується. З липи виготовляють моделі, токарні вироби. Ця деревина має здатність до імітації. Так, за минулих часів столяри-кустари часто підфарбовували її під цінні породи дерев.

Липа – одна з тих порід, яку наш народ використовує з прадавніх часів. Споконвіку з неї виготовляли скрині, вулики, шевські колодки, клепки, барила для меду і домашній посуд, прикраси, іграшки й сувеніри, найкращі дошки для креслення і навіть розписний посуд, який красою не поступається срібному й золотому.

Шоста група. Верба.

Верба – ніжне дерево, миле й дороге серцю українця, тісно пов'язане з його життям і побутом. У слов'ян ця порода символізувала щасливе сімейне життя. У давні часи наречених обов'язково водили навколо верби.

З давніх-давен українці шанували вербу, оспівуючи її в чудових ліричних піснях, поемах-билинах, героїчних думах. Після калини з усіх деревних порід в Україні, мабуть, найбільше пісень складено про вербу:

В кінці греблі шумлять верби,
Що я посадила.
Нема мого миленького,
Що я полюбила...

З особливою шаною і теплотою оспівував вербу Т.Г. Шевченко:

Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підійма...

Деревина верби легка. Вона дуже добре колеться й легко обробляється. З неї виготовляють дуги, ночви, музичні інструменти (кобзи, бандури), човни, свистки, кошики, дитячі ліжечка й колиски, хлібниці, цукорниці, рамки для художніх виробів та інші споживчі товари.

Верба широко використовується як будівельний матеріал та в лозоплетінні. Багато видів верби мають лікарське

значення. Отже, верба приносить людям різноманітну користь. Хай же шумлять верби скрізь над річками і ставками! Будемо вдячні вербі за те, що вона поруч із нами і служить нам вірно й безкорисливо.

V. Самостійна робота з перевіркою за еталоном

Побудова моделі.

– Чим дерево є для людини? Яке значення мають дерева?

Модель «Значення дерева».

VI. Фізкультпауза. Тренінг «Я – дерево»

– Уявіть собі, що ви дерева.

Діти уявляють себе деревами та присідають, потім кожен підводиться й говорить назву свого дерева.

– Я – яблуня. Я расту, расту, расту, розпрямляю свої гілочки. Навесні на них зазеленіли листочки (*діти повільно підводяться, розводять руки в боки, ворушать пальцями*).

– А ось і пуп'янок у мене з'явився (*стуленими долоньками імітують пуп'янок*). Я розцвітаю (*розводять долоньки в різні боки*). Я милую очі всім (*сідають за парти*). А потім з моїх квітів розвиваються плоди. Люди їдять їх і радіють.

VII. Первинне закріплення у зовнішньому мовленні

«Кому і як допомагають дерева?».

Робота за змістом підручника (завдання 5, с. 83).

VIII. Включення в систему знань (групова робота з використанням карток)

Учитель пропонує на обговорення кожній групі приказки та народні прикмети про дерева. Учням необхідно вибрати приказку та пояснити її значення.

– Навіть дуб на самоті засихає, а в лісі живе цілі століття. Якщо восени лист із берези та дуба опадає не чисто – чекай суворої зими.

– Не всі сосни в лісі корабельні. Багато жолудів на дубі – до теплої зими й родючого літа.

– Великий дуб, та дуплистий, а малий дубок, та здоровий. У дуба й осики найпізніший листопад.

– Кривого дерева не виправити. Восени листопад пройшов скоро – чекай суворої зими.

ІХ. Рефлексія

Учитель:

– Повернемось до наших «Чарівних лінієчок». Позначте, будь ласка, де ви зараз знаходитесь.

Учні аналізують і оцінюють результати власної роботи.

Х. Домашнє завдання

Об'єднайте кілька відповідей і сформулюйте висновок (підручник Т.О. Пушкарьової «Навколишній світ», завдання 7, с. 84).

Урок-мандрівка

Тема. Охорона дерев. Дерев у місті. Турбота про ліси

Мета: довести необхідність збереження лісу; обговорити з учнями інформацію про збереження дерев у лісі та в містах; розвивати естетичне сприйняття навколишнього світу, мислення, спостережливість, виховувати любов до природи.

Обладнання: ілюстрації, презентація, таблиці.

Тип уроку: урок відкриття нових знань.

Хід уроку

I. Самовизначення до діяльності

Подивилися на мене,

Усміхнулися усі:

Хто готовий до роботи?

Хто бадьорий? Молодці!

Щоб урок пройшов немарно,

Треба сісти рівно, гарно.

Учитель:

– Сьогодні ми будемо подорожувати. А щоб досягти

гарних результатів, доторкніться один до одного долоньками і подаруйте впевненість і свою підтримку сусідові.

II. Актуалізація знань, пробні навчальні дії

1. Підсумки фенологічних спостережень.

Учитель:

– Коли вирушаєш у мандрівку, обов'язково слід дізнатись, яка буде погода.

– Яка зараз пора року?

– Який місяць? Назвіть ознаки цього місяця.

– Яка погода надворі? Хмарно чи сонячно?

– Які зміни в живій природі ви помітили?

2. Повторення вивченого про дерева. Вправа «Мереживо».

Учитель:

– Розташуйте букви в певній послідовності. Яке слово у вас вийшло? (*Дерева.*)

– Зараз ми з вами сплетемо мереживо із знань, набутих на попередніх уроках (*метод «Мікрофон»*).

III. Виявлення місця і причин утруднення

Учитель:

– Працюймо знову в парах! Прочитайте текст і скажіть, яка його головна думка.

– Ліс приносить людям багато корисного. Він очищує повітря, дає їжу, деревину для будівництва. У лісі живе багато тварин. А скільки різних квітів можна побачити в лісі! Будь-якої пори року ліс чарує нас своєю красою.

– До чого закликає нас матінка природа?

Не ламай на дереві гілку,

Не вбивай стрибунця й бджілку!

Не брудни джерельної водиці,

Та не псуй чистої криниці!

Не зривай квітку, бо зів'яне,

Не топчи трави, бо її не стане!

Учитель:

– Мені хотілось би, щоб ми дізнались якомога більше про дерева та про те, як ми можемо їм допомогти, врятувати їх, щоб зберегти красу нашої планети. А що ви очікуєте від уроку? (*Фіксація на дошці.*) А щоб дізнатись більше про дерева, нам треба потрапити до них, перепливши річку. Кожен з вас має човник, напишіть

на ньому, про що ви хотіли б дізнатися під час цієї по-дорожі. От ми й перепливли річку! Прикріпимо наші човники до берега Сподівань.

ІV. Побудова проєкту виходу з утруднення (педагог узгоджує мету уроку з учнями)

Учитель:

– От ми вже й біля лісу. Погляньте, нас зустрічає зайчик! І він зовсім нас не боїться, напевне, хоче щось нам сказати. А-а-а! Він питає, чому так говорять: «Ліс – годувальник, ліс – мудрий вихователь» (*відповіді учнів*).

Учитель:

– Так, ліс – наша радість, наша любов. Любов до природи кожен розуміє по-своєму. Деякі люблять полювати, збирати гриби, деякі просто ходити без мети, з одним лише бажанням – відпочити. Адже будь-якої пори року ліс приваблює нас своєю чарівною красою!

Учитель:

– Зайчик нас впустив, отже, ідемо далі. Погляньте! До нас стрибає білочка й несе в лапках якийсь конверт. Напевно, цей конверт для нас. Давайте подивимось, що в ньому...

– Діти, відкрийте підручник на с. 78. Уявіть собі, що дерева – живі істоти. Pozнайомтеся з ними, скажіть їм щось приємне. Спробуйте з ними затоваришувати. А зрозуміти, про що з ними можна поговорити, вам допоможуть ці вірші.

Учитель:

– От ми й підійшли до лісової галявини. Бачу, ви вже втомилися. Відпочиньмо трохи!

Фізкультхвилинка

Тут трава росте висока,
Тут стежинонька вузька.
Вище руки, вище ноги –
Непроста у нас дорога.
А тепер ідемо боком –
Із підскоком, із підскоком!
Походили на носочках,
А тоді на п'ятках.
Випростали добре спина
І звели лопатки.

V. Первинне закріплення у зовнішньому мовленні

1. Інсценізація «В гостях у лісовичка».

Учитель: Чи знаєте ви, хто на цій галявині хазяйнує?
(З'являється Лісовичок.)

Лісовичок: Добрий день, діти! Навіщо до лісу завітали?

Учитель: Ми, дідусю, прийшли до лісу погуляти й відпочити, ягід назбирати.

Лісовичок: Знаю, знаю, як ви гуляєте-відпочиваєте. Мурашники руйнуєте, квіти топчете, комах, звірів кривдите! Не пущу вас до лісу!

Учитель: Шановний Лісовичку! Наші діти ліс люблять, прислів'я, приказки про нього знають. Ось послухайте!

– Біля лісу жити – голодним не бути.

– Хто не садив дерева, тому не лежати в затінку.

Лісовичок: Ну добре, коли так, ласкаво прошу до моїх володінь. Але спочатку прочитайте оповідання «Деревце» на сторінці 79 і скажіть мені, як можна було б захистити деревце.

2. Вікторина «Зелений друг».

Лісовичок: А тепер розв'яжіть завдання із моєї чарівної шапки. Це завдання ви будете виконувати в парах.

– Скільки б загинуло рослин, якби кожен учень класу зірвав по 10 квіток?

– Що потрібно зробити після того, як ви відпочили в лісі та збираєтесь додому?

Учитель: Отже, діти, ви бачите, що в природі немає нічого зайвого, усе в ній взаємопов'язано.

VI. Рефлексія

Учитель:

– Ви, дідусю, сядьте й відпочиньте, а ми зараз перевіримо, як ви запам'ятали правила поведінки в лісі. Для цього пограємо в гру «Так чи ні».

Учитель:

– А тепер час повертатись додому. Я сподіваюся, що подорож сподобалась вам!

– Що здалося вам найцікавішим?

– Що найбільше запам'яталось?

– Про що ви хотіли б дізнатися більше?

Учитель:

– А тепер поверніться до човників та скажіть, чи справдилися ваші сподівання?

VII. Домашнє завдання

Учитель:

– Зараз я роздам вам пам'ятки «Як поводитись улітку в лісі». Удома ви опрацюєте та запам'ятаєте їх. Дякую вам за урок!

Тема. Травень – триумф весни

Мета: поглибити знання учнів з теми «Весна», дослідити весняні зміни в житті рослин і тварин; вчити школярів розкривати красу навколишнього світу засобами художнього слова; удосконалювати вміння працювати самостійно; формувати вміння робити висновки з прочитаного, побаченого, почутого, уміння порівнювати й аналізувати; виховувати культуру зв'язного мовлення, почуття прекрасного та любов до природи, бажання досліджувати традиції своїх предків і продовжувати їх.

Обладнання: відеозапис, малюнки й презентації учнів весняної тематики.

Тип уроку: урок відкриття нових знань.

Хід уроку

I. Самовизначення до діяльності

Доброго ранку, квіти барвисті!

Доброго ранку, сонечко ясне!

Доброго ранку всім людям прекрасним!

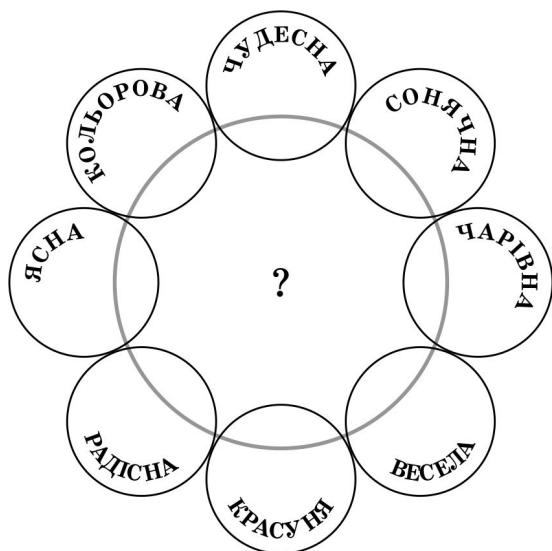
Вправа «Барометр настрою».

– Що подарувало вам радісний і піднесений настрій?

II. Актуалізація знань і фіксація утруднення в діяльності

1. *Вправа «Асоціативний куц».*

– Погляньте на цю словникову павутинку. Яке слово заховалося в ній?

До нас завітала ... (весна).

2. Перегляд відеофільму «Мелодія весни».

Учитель:

– Сьогоднішній урок присвячено саме їй – чудовій, веселій, ясній, чарівній весні. Весна – це пора оновлення й відродження природи. За легендою, чарівна жар-птиця приносить у дзьобі золотий ключик, яким відкриває браму весні, випускаючи на волю її синів.

III. Виявлення причин утруднення. Постановка мети діяльності

Учитель:

– Щоб дізнатись якомога більше про цю чудову пору року, я пропоную вам зібратися в команди, кожна з яких поділиться власними знаннями й відкриттями. Протягом уроку ви отримуватимете різнобарвні квіти, секрет яких я розкрию вам пізніше.

– А хто з вас знає, коли в Україні святкували приход весни? Як це відбувалось? (Учням важко дати відповідь.)

IV. Побудова проєкту виходу з утруднення. Відкриття учнями нових знань

– Команда «Народознавці» розповість нам про це.

За народними віруваннями, 15 лютого, на Стрітення,

зима зустрічалася з весною. Вони сперечались між собою, кому йти, а кому вертатись.

Інсценізація за поетичним твором С. Черкасенка «Зима і Весна».

Насуплю я брови, – говорить зима, –
І вітер з морозом повіє:
Усе скрізь загине – рятунку нема!
Під снігом замре, заніміє.

А я засміюся, – весна відмовля, –
І сонце пекуче засяє:
Прокинуться луки, ліси і поля,
Усе зацвіте, заспіває.

Спостерігаючи за погодою протягом багатьох років, люди помітили: якщо до вечора ставало тепліше – перемогала весна.

Однак справжня весна наставала пізніше. Вважалося, що її приносили на крилах птахи. 30 березня, у день Теплового Олексія, наші предки зодягались у святкове вбрання, вітаючи один одного з весною і теплом. Господині випікали обрядове печиво у вигляді птахів – жайворонків. Діти, співаючи, носили їх по селу, закликаючи весну.

Заздалегідь підготовлені учні-артисти показують фрагмент Свята весни:

Входить Весна з букетом квітів (*вербові котики*).

– Ой весна, весна, днем красна, що ж ти, весно, принесла?

Весна:

– Принесла я вам літечко...

Мабуть, вам цікаво дуже,
Хто є хлопчики оці?
Познайомтесь, любі друзі,
Це – весняні місяці.
(*Місяці вклоняються.*)

– Хто може їх назвати? (*Березень, квітень, травень.*)

Березень:

– Звуть всі Березнем мене.
Лише зимонька мине,
Тепле сонце викликаю,
Хай земельку зігриває!

А берізкам білокорим
Навіваю сни чудові,
Щоб діточкам сік давали,
Добре їх оздоровляли!

Квітень:

– Я зовусь в народі Квітнем,
Бо в мій час найперші квіти
Бачать люди на землі.
Це і проліски малі,
І пахуча сон-трава,
І фіалочка мала,
Ряст, що килимом зацвів,
І «ліхтарик»-голицвіт.

Травень:

– Я – ясний і теплий Травень,
Одягаю землю в трави,
А сади – в рожевий цвіт,
Щоб казковим був наш світ.
Я дарую вам тюльпани,
Що розквітли полум'яно,
Ніжність їхніх пелюсток,
І півонію, й бузок.

Весна:

– Так, синочки-місяці,
Ви, звичайно, молодці!
Тож скажіть нам, любі діти,
Чим зібрались нас зустріти?

Учениця:

– Любі Березень і Квітень,
Мила Весно, теплий Травень,
Заспівають наші діти
Гарну пісню привітальну!

Фізкультхвилинка. Виконання веснянки «Вийди, вийди сонечко»

Учитель:

– Почувши вашу чудову пісню, Весна стала повноправною господинею в нашій рідній Україні. А ми сьогодні завітаємо на гостину до наймолодшого місяця – Травня.

V. Первинне закріплення у зовнішньому мовленні

1. Група «Дослідники й народознавці травня».

Учитель:

– Що цікавого ви дізналися про травень?

– Травнем останній місяць весни став називатись у нинішньому столітті. До цього він мав назву «май» – від імені давньоримської богині весни Майї. У народі його ще називали пісенником, місяцем-громовиком, травником.

У травні ми святкуємо:

1 травня – Міжнародний день праці.

6 травня – День Юрія.

8 травня – День Матері. День примирення.

9 травня – День Перемоги.

24 травня – Свято останнього дзвоника.

2. Робота за змістом підручника (с. 86-87).

Учні з'ясовують, що змінилось у природі з настанням травня, декламують вірш Ф. Тютчева «Весняна гроза».

VI. Самостійна робота (у групах)

1. Гра «Жайворонок» (впізнай пташку за співом).

2. Конкурс малюнків «Весняні кольори».

Учитель:

– Учнів передали в малюнках власні емоції, почуття, пов'язані з приходом весни.

– Прекрасні ви малюнки всі створили:

Тут квіти, дощик, сонечко ясне.

Напевно, Весну дуже полюбили,

Адже земля навкруг уся цвіте!

VII. Рефлексія

Учитель:

– Якій порі року було присвячено сьогоднішній урок?

– Я пропоную вам розбудити наше дерево успіху від зимового сну та завітчати його. А наша гостя Веснонька вручить вам перепустки в природу.

– Бережіть природу, любіть її, милуйтеся нею! Тоді весь світ буде прекрасним!

– Любі діти, хоч подякувати вам за прекрасний урок! Ви дуже добре попрацювали й заслуговуєте тільки на слова похвали!

Тема. Весняні зміни у тваринному світі

Мета: з'ясувати, які зміни відбулись у житті тварин з настанням весни, розширювати знання учнів про тварин; розвивати спостережливість, мовлення, уміння порівнювати, узагальнювати; виховувати шанобливе ставлення до тварин і птахів, бажання оберігати їх.

Обладнання: таблиця «Тварини навесні», індивідуальні картки, фішки, проектор, емблеми, альбом дитячих малюнків тварин, рухомий календар природи, звуковий запис співу птахів.

Тип уроку: урок відкриття нових знань.

Хід уроку

I. Самовизначення до діяльності

Любі діти, у наш клас
Завітала гостя щира.
Привітайте в добрий час
Її посмішкою й миром!

II. Мотивація навчальної діяльності

Учитель:

– Хто здогадався, що це за гостя? Так, це весна, адже вона є володаркою природи зараз. Багато змін у житті тварин, птахів відбулося з її настанням. Сьогодні ми спробуємо з'ясувати, які саме зміни у тваринному світі відбулися.

– Наш урок відбудеться у формі конференції на тему «Тварини навесні. Зустрічаємо птахів». А розпочнемо ми його з хвилинки спостережень.

Робота з рухомим календарем природи.

- Позначте, яка пора року надворі.
- Який день тижня?
- Який стан неба?
- Чи випадали опади?
- Занесіть ці відомості у ваші щоденники спостережень, які ви ведете в робочих зошитах.

III. Актуалізація знань

Учитель:

– Настала хвилинка поезії! Якщо ви почуєте вірш на весняну тематику, підніміть, будь ласка, зелену фішку, в іншому випадку – червону.

В небі ластівка летить, з вітром листя шелестить,
Воду п'є лелека, сонце палить спека. (*Червона фішка.*)

В зеленім лісі побував
Якийсь художник – і поволі
Дерева перефарбував
У золотисто-жовтий колір. (*Червона фішка.*)

Щось на землю гуп та гуп –
Падає із даху.

Підійнявсь у Гриця чуб,
Весь тремтить від страху.

Хлопчик страх свій перемиг,
Визирнув з вікна:

З даху падав мокрий сніг –
То ішла весна. (*Зелена фішка.*)

У природі запахло весною!
Аромат той приємний для всіх.
Білий сніг не лежить вже горою,
А джерельцем співочим побіг. (*Зелена фішка.*)

Розпогодилося. Небо посвітліло,
І хмаринки білі де-не-де.
Сонце все навколо обігріло,
Комашня свій хоровод веде.

Саме час попити і поїсти,
Бо квітки розкрилися усі.
Десь собі на квіточку присісти
Ще скупатись в крапельці роси. (*Червона фішка.*)

Ось іде вона ланами,
Перелогами, лісами.
Де не ступить – з-під землі
Лізуть паростки малі.

На берізку гляне зблизька –
У сережках вся берізка.
До верби підійде – ба!
В білих котиках верба! (*Зелена фішка.*)

– Перевірте результати роботи на картці з відповідями.

IV. Побудова проєкту виходу з утруднення

Учитель:

– Сьогодні ви будете виступати як доповідачі. Перша

група відповідає за звірів, друга група – за птахів, третя група – за комах.

1. Підготовча робота.

– Але спочатку пригадаймо, на які групи поділяються тварини і за якими характерними ознаками.

Характерні ознаки тварин:

1) звірі – тіло вкрите шерстю, вигодовують малят молоком;

2) птахи – тіло вкрите пір'ям;

3) комахи – мають шість ніг;

4) земноводні – частину життя проводять на суші, а частину – у воді;

5) плазуни – на суходолі тягнуть своє тіло по землі;

6) риби – тіло вкрите слизькою лускою.

2. Презентація учнями ребусів, які відповідають назві групи.

– Усі ви отримали завдання придумати ребус до назви власної групи. Продемонструйте.

3. Виступ групи «Звірі».

Доповідач:

– Весна вносить великі зміни в життя звірів. Хутрові звірі линяють, скидаючи теплу шерсть. У білки й зайця знову змінюється колір хутра, щоб бути менш помітними після танення снігу.

– У багатьох звірів навесні з'являється потомство. Дорослі звірі піклуються про своє потомство: годують, захищають від ворогів. У зайців малята народжуються розвиненими. Мама годує їх 3-4 рази, а потім залишає, тому що через тиждень у зайченят виростають зуби, і вони починають їсти самостійно.

4. Виступ групи «Птахи».

Доповідач:

– У рідні краї повертаються птахи. Вісником весни є грак. Услід за граками прилітають шпаки, жайворонки, зяблики. Пізніше прилітають ластівка, соловей, зозуля.

– Зозуля прилітає наприкінці квітня. Своїх гнізд не в'є, а підкидає яйця іншим пташкам. Зозуленя їсть дуже багато, тому прийомним батькам важко його прогодувати. Увечері пташеня зозулі може важити вдвічі більше, ніж важило зранку.

– У травні, коли вже достатньо комах, повертається ластівка. Вона ліпить із глини кулеподібне гніздо, яке може залишатися цілим протягом кількох років.

– Солов'ї будують своє гніздо на землі або невисоко над нею, у кущах. Багато часу й сил ці пташки витрачають на доглядання пташенят, вони навіть навчають їх літати. Солов'ї довго, до 3 років, навчаються співати.

Учитель:

– Якої допомоги птахи від нас потребують? (*Будувати годівнички, підгодовувати їх, допомагати хворим пташкам.*)

Учитель:

– Зараз подивимось, які годівнички збудували наші хлопці.

5. Виступ групи «Комахи».

Доповідач:

– Тільки-но сонце прогріє гарячим промінням водойми, у них починає розмножуватись велика кількість комах. У саду, у полі, у лісі літають і повзають мухи, жуки, метелики та інші комахи.

– Шкідливих комах дуже багато, тому необхідно знати тварин, котрі допомагають людям боротися зі шкідниками. Це мурашки – санітари лісу (слайд 13). Вони будують різноманітні мурашники.

– Найкрасивішим метеликом України вважається олеандровий бражник, що зустрічається в Криму. Найбільший метелик України – грушеве павине око. А найтурботливішою матусею серед комах можна назвати щипавку, яка не тільки зігріває яйця, але й вилизує їх, очищаючи від бруду. А личинок, котрі вилупилися з яєць, навіть годує їжею зі свого шлунка.

Фізкультхвилинка

Руки в сторону та вгору –
На носочки піднімись.
Підніміть голівку вгору
Й на долоньки подивіться.
Руки в боки ми розводим,
Опускаєм плавно вниз,
Присідати ми почнемо,
Добре ноги розімнемо!

Раз присіли – руки прямо!
Встали й знову все так само.
Вправу дружно почали,
Нахил вліво – раз, два, три!
Повертаємося вправо,
Все виконуємо гарно.
Вліво, вправо повернулись,
І до неба потягнулись!
От розминці вже й кінець,
Хто ж старався – молодець!

6. Робота в групах.

Створення ротаційних трійок (*перші номери кожної групи переходять до наступної групи за часовою стрілкою*). За кожну правильну відповідь група отримує фішку. Перемагає та група, котра отримає більше фішок.

7. Вікторина.

– Коли прокидаються руді лісові мурашки? (*Коли сонце розтопить сніг на мурашнику.*)

– Яку користь приносять мурашки лісу? (*Слугують санітарами лісу, розносять насіння рослин.*)

– Які птахи «відкривають» весну? (*Граки, шпаки, жайворонки.*)

– Чому птахи повертаються в рідні краї з настанням весни?

– У якого птаха навесні раніше за всіх з'являються яйця? (*У ворони.*)

– Де розташовано вороняче гніздо? (*На високій ялині.*)

– Які птахи з приходом зими прилітають до нас, а з настанням весни відлітають від нас? Чому?

– Яка небезпека підстерігає тварин навесні? (*Тала вода.*)

– Як поводяться птахи, комахи, звірі? Які в них турботи? (*Птахи повертаються з теплих країв, будують гнізда. Комахи, звірі прокидаються від зимової сплячки.*)

– Чим свійські тварини відрізняються від диких?

– Як змінилося життя свійських тварин з приходом весни?

– Якщо свійські тварини так багато дають людині, можливо, не варто піклуватися про диких тварин: зайців, лисиць, вовків, тим більше про змії, жаб, вужів, крокодилів?

8. Відгадай пташку за звуком.

На екрані фото птахів. Звучить аудіозапис співу цих пташок. Учням потрібно відгадати птахів за їхнім співом і зображенням.

9. Робота за змістом підручника (с. 90-91).

V. Самостійна робота із самоперевіркою за еталоном *Робота в парах.*

– Що відбувається з дикими тваринами навесні? Підкресліть правильні відповіді. (*Готують запаси на зиму, ростуть, линяють, вирощують потомство, розмножуються, нагулюють жир, відкладають яйця, мечуть ікру, народжують дитинчат, впадають у сплячку, будують гнізда, готуються до перельоту в теплі краї.*)

VI. Включення в систему знань і повторення

1. Гра «Звірячі сімейки».

Учитель:

– Я пропоную вам згадати назви тварин, які мешкають у наших лісах, і назви їхніх дитинчат.

– Я кажу назву тварини, а ви маєте назвати її дитинчат в однині та множині.

Білка – білченя – білченята.

Заєць – зайченя – зайченята. (*Як називають маму зайченят?*)

Лисиця – лисеня – лисенята. (*Хто тато в лисячому сімействі?*)

Вовк – вовченя – вовченята. (*Як називають маму вовчого сімейства?*)

Ведмідь – ведмежа – ведмежата. (*Хто мама у ведмежат?*)

Їжак – їжаченя – їжаченята. (*Як називають маму їжаченят?*)

VII. Рефлексія

– Як змінилося життя тварин з настанням весни?

– Які птахи прилітають першими?

– Звідки з'явилися жуки, павуки?

– Які інші тварини прокинулись від зимового сну?

Чим вони займаються після сну?

– Як вони пристосувалися до змін у природі з настанням весни?

- Чому мурашок називають санітарами лісу?
- Чому ми кажемо, що птахи – наші друзі?
- Як і чим люди можуть допомогти тваринам навесні?

VIII. Домашнє завдання

Вигадати власну казочку про весняні зміни в житті тварин (с. 95).